

Nr 31.

Af herr **Berg** i Stockholm, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t* angående ändrad lydelse af 11 § i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Ehuru Riksdagen vid flera tillfällen behjärtat inom densamma framställda förslag i ändamål att utjämna olikheterna mellan å ena sidan folkskolekårens och å andra sidan småskolekårens ekonomiska och rättsliga förhållanden, äro dock skiljaktigheterna i detta hänseende fortfarande både många och betydande. Åtskilliga af dem äro af den art, att deras undanröjande skulle kräfvat en genomgripande förändring af en ansenlig del af vår skollagstiftning; andra åter äro af mindre grundväsentlig betydelse, men kunna icke desto mindre i vissa fall te sig synnerligen egendomliga. En olikhet af detta senare slag, hvares borttagande endast skulle erfordra en obetydlig författningsändring och för öfrigt icke behöfde för det allmänna medföra några särskilda kostnader, förefinnes i de stadganden, som röra pensionerad lärares återinträde i tjänsten samt rätten till pension efter förnyadt afskedstagande.

I Kungl. Maj:ts förordning och reglemente den 30 november 1866 angående folkskolläraernas pensionsinrättning lyder § 19 sålunda:

Skulle den, som efter erhållet afsked kommit i åtnjutande af pension, åter såsom ordinarie lärare tillträda tjänst vid folkskola, skall, under den tid han sådan befattning innehar, pensionen, om den är större än lönen, minskas med ett däremot svarande belopp, eller, om densamma understiger eller jämnt motsvarar lönen, helt och hållet indragas. *Kvarblifver han minst fem år i sådan tjänst, äger han, vid därefter erhållet afsked, undfå den större pension, hvar till denna tjänst kan honom berättiga.* I annat fall må han efter afskedstagandet åter tillträda den honom förut tillagda pension.

I Kungl. Maj:ts reglemente den 22 juni 1892 för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt återfinnes motsvarande bestämmelse i § 11, som lyder:

Om den, som börjat att uppbära understöd från anstalten, mottager nytt förordnande såsom lärare vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola, förlöre han understödet för den tid, under hvilken han uppbär lön såsom lärare, dock med undantag för det fall att en understödstagare vid sjukdoms- eller annat tillfälligt förfall för tjänstgörande lärare under kortare tid vikarierar för denne.

De anförda bestämmelserna, hvilka båda afse sådana fall, då lärare, som en gång blifvit tillerkänd pension eller understöd, på nytt inträder i tjänstgöring, förete, som man ser, flera olikheter sins emellan. Mest i ögonen fallande är, att § 11 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten alldeles saknar en bestämmelse, motsvarande den, som i § 19 af folkskollärarnas pensionsreglemente föreskrifver viss tid, efter hvilken pensionerad lärare, som återinträdt i ordinarie tjänst, äger »undfå den större pension, hvartill denna tjänst kan honom berättiga». Följden häraf är, att en småskollärlarinna, som afgår med afkortadt understöd men af någon anledning på nytt mottager anställning vid småskola, icke äger att efter sin andra afgang åtnjuta högre understöd, än hon efter sitt första afskedstagande uppbar, hur många hennes lefnads- och tjänstår än äro. Till belysning af detta förhållande må följande exempel anföras:

Den 30 september 1899 förklarades småskollärlinnan Oleana Olausdotter berättigad till ett understöd af 100 kronor årligen från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Sedermera inträdde hon åter i tjänstgöring, och i följd häraf blef i enlighet med § 11 i det för anstalten gällande reglementet understödet indraget från den 1 juli 1903.

Sedan lärlarinnan tjänstgjort till den 30 mars 1907, anhöll skolrådet i Hottagens församling, Jämtland, hvarest hon senast varit anställd, om direktionens öfver folkskollärarnas pensionsinrättning beslut rörande hennes nuvarande rätt till understöd, hvilket skolrådet ansåg böra utgå med fullt belopp. Direktionen fann emellertid den omständigheten, att lärlarinnan, efter det hon kommit i åtnjutande af ålderdomsunderstöd, varit ånyo anställd vid småskola, icke kunna för henne medföra rätt till förhöjdt understöd, utan förklarade henne berättigad att endast uppbära samma understödsbelopp, som förut varit henne tillförsäkradt.

Öfver detta direktionens beslut anförde såväl lärlarinnan som skolrådet besvär hos Kungl. Maj:t, hvarvid äfven anhölls, att, om besvären ej vunne bifall, Kungl. Maj:t täcktes af nåd tillerkänna lärlarinnan det sökta understödet. Kungl. Maj:t infordrade nytt utlåtande från direktionen, som bland annat yttrade:

»Direktionen får emellertid framhålla, hurusom i det för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt gällande reglementet ej stadgats något med-

gifvande för understödstagare att på grund af ånyo tillträdd tjänstgöring komma i åtnjutande af högre understöd än det understödstagare en gång tillerkända. Under vidhållande af sitt i ärendet meddelade beslut får direktionen således hemställa, att de underdåniga besvären måtte lämnas utan afseende.»

Kungl. Maj:t förklarade den 21 december 1907, att de gjorda framställningarna ej kunde bifallas.

I det fall, för hvilket jag här redogjort, hade lärarinnan visserligen icke efter sitt återinträde i tjänsten haft anställning under så lång tid som fem år och hade följaktligen icke, äfven om hon tillhört folkskolekåren och § 19 i pensionsreglementet kunnat för hennes del tillämpas, kommit i åtnjutande af någon förhöjning i pensionen. Men af direktionens utlåtande framgår med all tydlighet, att utgången hade blifvit densamma, hur många år lärarinnan än efter sitt återinträde kvarstått i tjänsten.

Ett annat fall, som visserligen icke varit föremål för behandling af vare sig direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning eller Kungl. Maj:t, men som dock tydligare än något annat visar, hvilka orimligheter frånvaron af en tidsbestämmelse i fråga om tjänstgöring för erhållande af förhöjdt understöd vid återinträde i tjänsten kan föranleda, har kommit till min kännedom.

En lärarinna fick 1876 vid 19 års ålder sin första anställning vid småskola. Hon tjänstgjorde därefter — med två års afbrott — som småskollärarinna ända till början af år 1898, då hon afgick samt af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning tillerkändes ett årligt understöd af 70 kronor. År 1901 sökte hon emellertid på nytt anställning som småskollärarinna och blef som sådan antagen af skolrådet i B. församling. Därmed indrogs det från ålderdomsunderstödsanstalten utgående årliga understödet. I B. tjänstgör lärarinnan allt fortfarande och kan således redan innan detta års slut räkna en sammanlagd tjänstgöringstid af 30 år — det för undfående af helt ålderdomsunderstöd föreskrifna antalet *tjänstår*. Då hon om ett par år äfven nått härför erforderligt antal *lefnadsår*, borde väl, synes det, den enklaste rättvisa kräfva, att hon, när hon då för andra gången tager afsked från tjänsten, erhåller det understöd, som eljest numera tillkommer hvarje småskollärarinna med 55 lefnads- och 30 tjänstår, nämligen 450 kronor, i all synnerhet som hon, i likhet med sina kamrater, *hvarje år fått erlägga stadgad afgift* till ålderdomsunderstödsanstalten och jämväl fått vidkännas den förhöjning i afgiften, som senaste riksdagsbeslut angående småskolekårens pensionering medförde. Så blir emellertid icke förhållandet. När denna lärarinna efter några år tager afsked, äger hon, jämlikt § 11 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten, hvarest blott stadgas, att understödet skall för-loras för den tid, under hvilken hon uppburit lön såsom lärarinna, att på nytt börja åtnjuta sitt år 1898 tillerkända understöd af 70 kronor pr år. Någon möjlighet att erhålla förhöjning i detta blygsamma belopp synes hon icke äga,

enär de anslag å allmänna indragningsstaten, hvilka Riksdagen hvarje år anvisar att användas till understöd åt äldre behöfvande småskollärare m. fl., endast äro afsedda för sådana understödstagare, hvilka erhållit afsked före utgången af år 1900.

De här berörda förhållandena höra lyckligtvis icke till de vanliga, och man har inga skäl att antaga, att ens *ett större antal* småskollärarinnor befinna sig i liknande belägenhet. Icke desto mindre torde det vara obehöfligt att ytterligare motivera den meningen, att en förändring i här ifrågavarande bestämmelse bör komma till stånd. Den omständigheten, att man för folkskolekårens vidkommande insett det rättvisa i att tjänstgöring efter en gång erhållen pension under vissa förhållanden kan få inverka på den slutliga pensionens storlek, bör tillräckligt kraftigt tala för att äfven småskolekåren erhåller en liknande förmån. Då det, såsom framgår af mitt första exempel, icke är möjligt att vinna en dylik på dispensvägen, synes det vara Riksdagens sak att genom beslut åvägbringa ändring i detta förhållande.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i § 11 af nu gällande reglemente för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, att däri medgifves rätt för lärare, som förut uppburit understöd från anstalten men genom att antaga nytt förordnande såsom lärare vid någon för den allmänna folkundervisningen inrättad skola förlorat sitt understöd, må, om han vid sådant förordnande kvarblifver under minst fem år, vid därefter erhållet afsked undfå det större understödsbelopp, hvartill detta förordnande kan honom berättiga.

Stockholm den 24 januari 1911.

Fridtjuf Berg.